

Teksten bij de dienst van 23-7-23 in de Kloosterkerk, voorganger Jan Tom Schneider.

Gebed om ontferming

Op deze morgen
Vinden wij onze weg naar dit huis
Plaats waar we hopen meer zicht te krijgen op onszelf,
Op onze gang door dit bestaan.
Soms zijn we voor onszelf maar een raadsel
Een brok tegenstrijdigheid
Zeggen we toch niet wat we vinden
En doen we niet wat we zeggen.
Uiterlijk uit een stuk
Maar van binnen fragmenten.
We doen alsof we het weten en snappen
En houden onszelf voor de gek.
Stellen onszelf teleur.
Dan is het goed hier te zijn
Voor even onszelf
Schuilend in deze schaduw
Badend in uw mildheid
O Heer,
Zo bidden wij u-

Op deze morgen
Vinden wij onze weg naar dit huis
Waar we hopen beter zicht te krijgen
Op onze omgang met de ander.
Raadselachtig hoe dat verloopt;
Met soms die eigenwijsheid van ons,
Terwijl we echt niet zonder de ander kunnen.
Dan weer buigen we mee met de ander
Maar waar blijven we dan zelf, wie zijn we zelf in dat contact?
Misschien óóit vrij van angst om
Een standpunt in te nemen
Nee te zeggen, in het nu te leven
Zelfstandig en volwassen en betrokken.
Daarom zijn we hier
Om te leren van elkaar, te groeien aan elkaar,
Toe te groeien naar U,
O Heer,
Zo bidden wij u-

Ook op déze dag
Blijven wij zoeken naar
En hopen op enig inzicht in
Hoe deze wereld werkt.

Een stad in Europa voor de zevende keer in een jaar
Gebombardeerd
Waar halen de bewoners de moed vandaan
Weer op te staan
Te herbouwen,
Ramen te repareren
Onder bedden te schuilen,
De draad van het leven op te pakken
Door de dood heen
En verder te gaan?
Dat wij ons meeleven met allen in nood
Concreet maken
Tekenen van hoop blijven sturen
Deze wereld in.
O Heer,
Zo bidden wij u-

Preek

Ik ben de opstanding en het leven, zegt Jezus. Het volgende Ik ben-woord dat we in onze diensten langs laten komen in de zomermaanden, gemeente. Zeven zijn het er die in het ev. van Johannes in de mond worden gelegd bij Jezus, merktekenen, definities voor die leraar uit Nazareth, van wie de Johannes-gemeente in Efese, eind eerste eeuw, overtuigd is dat hij ook voor hen een boodschap had.

Ik ben het brood des levens, licht der wereld, de deur van de schaaftal, de ware wijnstok, de ware herder- ze zochten naar woorden om weer te geven dat Jezus voor hen sprekend God was. En nu dan deze, de opstanding en het leven, de overtreffende trap, waarin alle andere namen lijken samen te komen. Misschien zelfs al wel in dat éne woord: leven. 66 keer telde iemand ooit dat woord in dit evangelie, net zoveel als de andere drie evangeliën bij elkaar. Het moet hier dus wel om gaan. Een heel boek waar 'leven' doorheen werd geweven, terwijl er ook steeds gezinspeeld wordt op het einde. Een boek op leven en dood. Welke van de twee zal de langste adem hebben? Kunnen de mensen die Jezus op zijn pad trof verder kijken dan de dood?

Thomas nog niet, die wel zijn trouw uitspreekt aan zijn meester door zich voor te bereiden op een sterven samen met hem in Jeruzalem. Trouw tot in den dood, maar over een opstanding, iets wat sterker is dan de dood, horen we hem niet.

U kent misschien dat beroemde schilderij van Carravaggio, Het ongeloof van de heilige Thomas geheten, waarop we zien hoe deze leerling met grote ogen van verbijstering met zijn wijsvinger doordringt in de open wond in de zij van Jezus. Bent u het werkelijk? Staat Thomas hier op het punt om wel te gaan geloven in leven na de dood? Of toch niet: bevriest angst hem om in beweging te komen, om zich te laten leiden door de betekenis, van deze zo buitengewone Heer? Zal hij zich laten verleiden om van zijn denkpatronen los te komen? Want wat er dan kan gebeuren, ja, dat weet niemand. Wil hij het toch liever houden bij het oude? Zoals een filosoof van de Verlichting, Leibnitz, het later verwoordde: dit is toch de best mogelijke wereld van alle werelden? Goed genoeg?

Heer, u gaat toch nu niet op weg naar Judea, stel je voor dat ze klaarstaan met stenen?! Jezus zegt dan tegen Thomas: zijn er niet genoeg uren in de dag waarop het licht is, we onze weg kunnen zien en op weg kunnen gaan? Thomas kan nog niet verder kijken dan de oude patronen.

En Marta dan? Kijkt zij verder dan de dood? Ongeduldig op haar Heer wachtend, wordt ze heen en weer geslingerd tussen loyaliteit aan hem, en ongeduld: waar blijft diegene nou, toch de enige die kan helpen bij mijn zieke broer Lazarus? Ze geeft Jezus de schuld van diens dood. En tegelijk is hij haar laatste hoop tegen beter weten in, op het doen herleven van Lazarus.

‘Je broer zal uit de dood opstaan,’ zegt Jezus. ‘Ja, ooit ergens, dat weet ik wel,’ zegt Marta. ‘Nee’, zegt Jezus, ‘ ik spreek hier niet van later tijden, van een andere tijd, van een land van Ooit. Ik ben de opstanding en het leven. Wie in mij gelooft zal leven, ook wanneer hij sterft, en ieder die leeft en in mij gelooft zal nooit sterven. Geloof je dat?’

Ook Marta moet het eigenlijk nog maar zien. ‘Ik geloof dat u de messias bent, de zoon van god die naar de wereld zou komen.’ We horen haar moeite om de betekenis te grijpen. Nu, opstanding, nieuw leven, te midden van alle doodlopende wegen hier vandaag?

Gemeente, een verhaal over dood en leven, dood in het leven en leven in de dood. Ze verdringen elkaar in héél dit evangelie, een boodschap op leven en dood. Over een redding die mogelijk is, over een trouwe god die door Jezus heen de mens, de wereld opnieuw op adem kan laten komen. Die de oude wetten van de Thora over samenleven en recht en gerechtigheid voor allen nieuw leven zal inblazen. Yes we can, is hun urgente boodschap, en wel nu en niet Ooit. Ik ben de opstanding. Arbeiden, nieuwe kansen scheppen, het ligt binnen onze mogelijkheden, het ligt op straat.

De dood die leven brengt. Met dit verhaal en met alle verhalen uit dit boek zijn we op weg naar de laatste vragen die daarin gesteld worden, daar aan het lege graf, door de tuinman, die Jezus bleek te zijn, maar die Maria eerst niet herkende. Zij was in alle vroegte, toen het nog donker was, daarheen vertrokken om in de buurt te zijn bij datgene wat nog van haar Heer over was, zijn graf. ‘Waarom huil jij? Wie zoek je?’ Ook Maria kon nog niet verder kijken dan de dood. ‘Waarom zoek jij de levende onder de doden? En niet de dode onder de levenden?’ Onze missie, zo lijkt de gemeente in Efese te prediken, is hier, niet aan de overzijde, niet in rouw om gemiste kansen uit het verleden. Zij geloven er heilig in dat een mens grootmoedig en ruimhartig kan zijn en patronen, die schijn van veiligheid, kan doorbreken.

Gemeente, In 1953 verscheen het boekje De Grote Zaal, geschreven door Jacoba van Velde. In het ene hoofdstuk leeft de schrijfster zich in in een oude vrouw, die op een dag wakker wordt zij wakker en niet begrijpt waar ze is terechtgekomen. Ze ziet allemáal oude vrouwen om zich heen die in bed liggen, net als zij. Langzaam wordt zij zich ervan bewust dat haar iets ergs is overkomen, een beroerte, ze kan niet meer praten en blijkbaar bracht haar dochter haar toen hierheen, naar dit rusthuis. We worden deelgenoot gemaakt van haar binnenwereld, haar gedachten, gevoelens, oordelen, herinneringen. Af en toe merkt ze dat iemand uit een bed om haar heen verdwenen is, verplaatst naar de grote zaal, wordt er dan gefluisterd, waar de stervenden komen te liggen, het voorportaal van de dood. Geertruide, zo heet ze, realiseert zich dat dit het is, dat ze hier alleen zal vertrekken zodra ze dood is.

Doodgaan, ze dacht altijd dat dat alleen over een ander kon gaan. Hoe kan het dat ons hele leven niet door de gedachte aan de dood beheerst wordt! Maar je stopt die gedachte aan je eigen dood gauw weg, mijmert ze. Ze overdenkt de gesprekken met haar dochter Helena, die wel keuzes durfde te maken in haar jonge jaren, uitriep te zullen stikken in het rustige leventje van haar moeder en naar Parijs vertrok. 'Ik wil vrij zijn', had deze eens geroepen.

Dan zien we de wereld ook vanachter de ogen van de dochter, hoe zij van het mondaine Parijs heen en weer naar het rusthuis pendelt, van de grote vrije wereld weer even terug naar haar moeder in de kleine zaal, terug in die andere dynamiek, waaruit ze zich moest bevrijden. Zij vertelt ons over wat door haar heengaat, ziende haar moeder. Ieder hoofdstuk zijn we in een ander hoofd, we gaan als lezer van moeder naar dochter, we bezien het leven van meerdere kanten.

Onherroepelijk komt dan de dag dat Geertruide uit weer een diepe sluimer ontwaakt en de veranderde omgeving opmerkt. We horen haar vragen, inmiddels kan ze zich weer wat uiten: waar ben ik? O, u bent nu in de grote zaal. Daar, met de laatste energie van moeder Geertruide komen Helena en zij dichterbij elkaar. Dichtbij de dood, in de grote zaal, waar ze voelen dat tijd kostbaar is, raken hun werelden elkaar toch en zijn ze samen. Alsof in hen twee kanten van ons bestaan, die we geneigd zijn ver uit elkaar te houden, elkaar nu wel treffen: leven en dood.

De grote zaal, gemeente, misschien wel een andere naam voor het boek waaruit we vandaag lezen, het ev. naar Johannes. Want wat betekent de dood in het leven? Wat heeft die ons te zeggen, vandaag? Meteen in het eerste hoofdstuk gaat het over de duisternis die het licht niet overmeestert. En over Jezus die voor hen leven was. Wat geeft leven in die grote zaal van de dood? Misschien gaat het om een keuze, het zetten van een stap, gaan staan naast de 'arme', naast hem, naast haar die het ontbreekt aan recht en gerechtigheid. Dat lijkt de Weg te zijn die deze oude getuige van het leven van Jezus, Johannes dus, de zijnen wil voorhouden: leven en dood, ze zijn met ons verweven in de grote zaal die wereld heet. Zodat we niet erop los leven en wel zullen zien, maar meelevend zijn en inzien. Zodat we niet onze weg gaan in exclusiviteit, maar juist één bewandelen die de ander insluit. Want leven, nieuw leven is aan allen, niet op de laatste dag, maar op deze dag.

Tot slot nog dit. Als u straks de kerk uitloopt en oversteekt, ziet u een kunstwerk van Sjoerd Buisman. Buisman maakt graag gebruik van levend materiaal, zodat het kunstwerk kan doorgroeien: bomen en planten, cactussen en pompoenen, die hij laat groeien in een door hem bepaalde vorm. Wij zullen dáar van deze kunstenaar zien liggen een boom van staal, getiteld Floating. Een zware structuur met een lichte naam. Ik ben vandaag zo vrij om daarin te zien dat hoe vastgeroest we ook zitten aan onze gewoontes en patronen, we altijd kunnen beginnen met floating, met loskomen, met bewegen, met anders kijken naar ons leven.

Amen.

Bronnen:

Marie van der Zijde, De grote zaal

Eugen Drewermann, De dood die leven brengt

Carel ter Linden, Wandelen over het water

Jan Nieuwenhuis, Het vierde evangelie.

Voorbeden

Grote God

Wij danken u voor het vermogen van de mens

Om er te zijn voor een ander.

Voor trouw, veerkracht, geduld,

In een relatie, in een vriendschap, een familie.

Wij danken u voor mensen geroepen om

Om zorg te verlenen aan anderen, om dienstbaar te zijn.

Voor hen die de stad onderhouden,

Alles begaanbaar houden

Schoonhouden, onderhouden,

Zodat het leven door kan gaan.

Wij vragen uw steun voor allen

Die ergens in vastzitten

Een keurslijf, een oud verdriet, angst voor verandering.

Geef gij ons de moed om verder te kijken,

Vertrouwen te hebben

In nieuw leven.

Wij vragen uw aandacht voor mensen die letterlijk

onder vuur liggen,

militairen op hun laatste benen,

gezinnen in Oekraïne overlevend tussen puin,

zich vastklampend aan elkaar.

Wij vragen u te zijn met allen

Die niet meer kunnen geloven in een woord als 'toekomst', 'hoop', 'leven'-

Voor allen voor wie het genoeg is

En die opzien tegen de dag van morgen.

Heer, Wees gij met allen die over ons zijn aangesteld

Met Annie en Bram Meijboom-Vellekoop,

nu zij rouwen om een verlies.

Wees met ieder van ons.

In stilte...